૫. ખમ્મા વીરાને !

કહો ક્યારે આવે?

૧) બળેવ
૨) વીરપસલી
૩) જન્માષ્ટમી
૪) ભાઈબીજ

કહો જોઈએ....

૧) ફોઈના પતિ	૨) માતાની બહેન.........
૩) માસીના પતિ	૪) મામાની પત્ની.........
૫) પિતાની માતા	૬) પત્નીના ભાઈ.........
૭) બહેનના પતિ	૮) સાળાની પત્ની.........

ખમ્મા ! વીરાને જાઉં વારણે રે લોલ
મોંઘામૂલો છે મ્હારો વીર જો !
ખમ્મા ! વીરાને જાઉં વારણે રે લોલ
એક તો સુહાગી ગગનચાંદલો રે લોલ
બીજો સોહાગી મ્હારો વીર જો !
ખમ્મા ! વીરાને જાઉં વારણે રે લોલ
રાજ તો વિરાજે રાજમંદિરે રે લોલ;
પારણે વિરાજે મ્હારો વીર જો !
ખમ્મા ! વીરાને જાઉં વારણે રે લોલ
ચંપો ખીલે છે ફૂલવાડીમાં રે લોલ;
કુળમાં ખીલે છે મારો વીર જો !
ખમ્મા ! વીરાને જાઉં વારણે રે લોલ
આંગણે ઉજાસ મ્હારે સૂર્યનો રે લોલ;
ઘરમાં ઉજાસ મ્હારો વીર જો !
ખમ્મા ! વીરાને જાઉં વારણે રે લોલ
એક તો આનંદ મ્હારા ઉરનો રે લોલ
બીજો આનંદ મ્હારો વીર જો !
ખમ્મા ! વીરાને જાઉં વારણે રે લોલ
દેવે દીધી છે મ્હને માવડી રે લોલ;
માવડીએ દીધો મ્હારો વીર જો !
ખમ્મા ! વીરાને જાઉં વારણે રે લોલ

– ન્હાનાલાલ

સ.૧ નીચેના શબ્દો માટે કવિતામાં વપરાયેલા શબ્દો શોધો.

(૧) ભાઈ................................ (૨) અજવાળું ....
(૩) ઘોડિયું .... (૪) ફળિયું ....
(૫) દિલ .... (૬) કિંમતી ....

સ.૨ જાતિ બદલો.

(૧) સાસુ................................ (૨) ફૂઆ ....
(૩) વેવાઈ................................ (૪) બનેવી ....
(૫) નણંદ................................ (૬) ભત્રીજો ....

સ.૩ નીચેના શબ્દોનો ઉપયોગ કરી વાક્ય બનાવો.

૧) ફૂલવાડી ૨) આનંદ ૩) ગગન ૪) મોંઘામૂલો

સ.૪ યોગ્ય રીતે જોડો.

(અ)	(બ)
(૧) ચંપો	(૧) સૂર્યનો ઉજાસ છે
(૨) રાજ	(૨) ફૂલવાડીમાં ખીલે
(૩) આંગણે	(૩) માવડી દીધી
(૪) દેવે	(૪) રાજમંદિરે બિરાજે

સ.૫ કૌંસમાં આપેલા સર્વનામનું યોગ્ય રૂપ ઉદાહરણ પ્રમાણે લખો.

દા.ત. (હું) મારો વીરો પારણામાં પોઢેલ છે.
(૧) (હું) .... બહેન અને (હું) .... ભાઈ બન્ને વિશાળે ગયાં છે.
(૨) (તું) .... ચોપડીઓ દફ્તરમાં રાખ.
(૩) (તમે) .... મિત્રો સાથે રમો.
(૪) બહેન (અમે) .... કામ થઈ ગયું.
(૫) (તે) .... પેન ઘણી સરસ છે.

સ.૬ યોગ્ય વિકલ્પ પસંદ કરી ખાલી જગ્યા પૂરો.

(૧) દેવે મને .... દીધી છે. (અ) માતા (બ) ભાઈ (ક) બહેન
(૨) મારા આંગણે .... નો ઉજાસ છે. (અ) તારા (બ) સૂર્ય (ક) ચંદ્ર
(૩) એક આનંદ મારા .... નો છે. (અ) મન (બ) ઉર (ક) તન
(૪) ચંપો .... માં ખીલે છે. (અ) ફૂલવાડી (બ) કૂંડા (ક) ક્યારા

સ.૭ નીચેનાં વાક્યો વાંચો. તે અર્થ દર્શાવતી કાવ્યપંક્તિ લખો.

(૧) મારો ભાઈ પારણામાં પોઢેલો છે.

(૨) બગીચામાં જેમ ચંપાનાં ફૂલો ખીલે છે તેમ મારો ભાઈ ફૂલની જેમ હસે છે.

(૩) આંગણામાં સૂર્યનો પ્રકાશ તેમ ઘરમાં ભાઈની હાજરીથી જ અજવાળાનો અનુભવ થાય છે.

સ.૮ કોણ તે કહો.

(૧) મોંઘામૂલો (૨) ફૂલવાડીમાં ખીલનાર (૩) માવડી દેનાર (૪) વીર દેનાર

સ.૯ યોગ્ય શબ્દો ફરતે ગોળ કરો.

૧) કાવ્યમાં ઉલ્લેખ કરાયેલ ફૂલ : ચંપા, ચમેલી, જાસૂદ

૨) કાવ્યમાં ઉલ્લેખ કરાયેલ કુદરતી તત્વ : ચંદ્ર, તારા, સૂર્ય

૩) કાવ્યમાં ઉલ્લેખ કરાયેલ ઘરનો ભાગ : રસોડું, આંગણું, શયનખંડ

સ.૧૦ તમને સૌથી પ્રિય હોય તે વ્યક્તિ વિશે સાતેક વાક્યોનો પરિચ્છેદ તૈયાર કરો અને લખો.

સંભાષણ

'ભાઈબેનના તહેવાર વિશે તમે જે જાણતા હો તે કહો.

પ્રકલ્પ

ઇન્ટરનેટ પરથી ચં.ચી. મહેતાનાં કાવ્યો શોધી કાઢો.
તેમાંથી તમને ગમે તે કોઈ પણ એક ભાઈબહેનનું કાવ્ય શોધી કાર્ડપેપર ઉપર લખો.

હું વાંચું .... તમે પણ વાંચો

ભાઈ-બહેનની જોડી; કરતી દોડાદોડી.
અહીં જાય, તહીં જાય; દૂધ પીએ; દહીં ખાય.
દહીંની છાશ થઈ, ભાઈ-બહેનને હાશ થઈ.
છાશમાં માખણ, ભાઈ દોઢ-ડહાપણ
એકમેકને ચીઢવવાનો બંનેને ચસકો;
બહેન પીએ લસ્સી ને ભાઈ માંગે મસકો

– સુરેશ દલાલ

અધ્યાપન સંકેત

કાવ્યની શરૂઆતમાં કુટુંબનાં સંબંધોની યાદી તૈયાર કરાવવી. લઘુ પ્રશ્નોની મદદથી સંવાદ સાધવો અને કાવ્યના વિષયવસ્તુનું સ્પષ્ટીકરણ કરવું. આ ઉપરાંત ભાઈ-બહેનનાં પ્રેમનાં ગીતોનું ગાન, જોડકણાં દ્વારા વિદ્યાર્થીઓને વિષયાભિમુખ કરવા. પ્રસ્તુત કાવ્યનું સમૂહગાન કરાવવું. રક્ષાબંધન, ભાઈબીજ જેવા તહેવારોની સમજ આપી આપણા ચં.ચી. મહેતાનાં કાવ્યો શોધવાની પ્રેરણા આપવી.

ભાઈ-બહેનનો પ્રેમ બધા સંબંધોમાં અનેરો છે.